

האקדמיה ללשון העברית

אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון

לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם מר צבי נשרי
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 401-37-1

1	א' בר־אדון :	מר צבי נשרי הוא מ־ ראשוני המורים, אולי הראשון לְמורים להתעמלות בארץ ישראל.
2		ישראל.
3	א' בר־אדון :	כן?
4	צ' נשרי :	=לא הראשון. לפניי היה בִירושלים מורה אחד, גולדשמיט. הוא היה מטעם 'עזרה', בבתי הספר של 'עזרה'. עד כמה שידוע לי, שבאלף תשע מאות אַרבע, הוא כבר, הוֹרָה בירושלים, אבל הוא לימד בגרמנית, ואחר כֵךְ הפסיק. בשל כך שכחו [הוגה את הכ"ף בשווא נח] אותו. ר' אני ירשתי את ה', [צוחק] מה שאינו מגיע לי. כְלוּמָר, אם לומר בִיהודה, אפשר לומר שאני הראשון.
9	א' בר־אדון :	איִפֹּה התחלת בהוראה? איפה התחלת ללמד?
10	צ' נשרי :	ללמד בכלל? אני בחוץ לארץ.
11	א' בר־אדון :	אולי תספר לנו קצת מן הביוגרפיה שלך, מתולדות חיידך.
12	צ' נשרי :	אני נולדתי באוקראינה. בְּכפּר לא גדול; השם הוא ארוך מאוד: צֶ-ךְ-קוֹנְסְ-טַנְ-טי-נוֹבְקָה [הוגה לאט וכל הברה בנפרד]. כן, זהו בפלך יְקַטְיִנוֹסְלָב. נולדתי במשפחה שהיו שם תשעה ילדים – כמו שנהוג היה בזמנים ההם.
15	א' בר־אדון :	=אהה.
16	צ' נשרי :	כרגיל ל', למדתי בְּחדר.
17	א' בר־אדון :	מתי נולדת? באיזו שנה?
18	צ' נשרי :	התאריך הוא קצת משונה. אלף שְמוֹנֶה מאות שבעים ושְמוֹנֶה. למדתי בְּחדר, אה, ופשמלאו לי 13, אז, בבית הכנסת, האבא בירך 'ברוך שִפְטָרְנִי'. וְ לְמַחְרָתוּ, באמת לא רק הסיר מעליו את אה, העול של העבירות שלי, אם גם עול הפרנסה והוא אמר: "בני, לך להרוויח את לחמך". ופך עבדתי. אחר כך, זה היה קצת מסחר או משהו, זה לא הלך, אז הוא החליט לעשות אותי לבעל מלאכה. אבא שלי היה בתשעים ואחת, היה בארץ ישראל. באלף שְמוֹנֶה מאות תשעים ואחת. הוא היה חובב ציון. חזר עם סיפורים על ארץ ישראל, בכלל, הוא היה מספר בעל כישרונות. היו באים כל מוֹצָאי שבת לשמוע את הסיפורים שלו. שותים תה, כמובן, <ב>סמובר, ושומעים. היות ואנחנו היינו מוכנים, המשפחה, לנסוע לארץ ישראל, אז הוא אמר, "יש דבר אחד בארץ ישראל שאפשר יפה להתפרנס מזה". הוא ראה שהאיכרים, כשהם צריכים לתקן עגלות, הם שולחים נוסעים ליפו, אל הגרמנים. ואצלנו היה במשפחה,
29		

היה אחד מומחה לעשיית עגלות, כלומר, חלקי העץ.	30
א' בר־אדון: =מממ.	31
אז הוא שלח אותי לשם, ללמוד את המלאכה. [אינו משמיע דגש במ"ם]. כרגיל	32
בימים ההם, היו מוסרים לארבע שנים. אחר כך, גמרת, חזרתי לכפר. ואז,	33
אני גם כן התחלתי להריח לעניין ה', ההשכלה. ובכן, כשחזרתי לקפרי, אהרי	34
שנה של עבודה יחד עם אחי, החלטתי לעזוב את העבודה ו־ להתחיל ללמוד;	35
להתכוון אַקְסֶטְרָן. בשביל להיבחן. והכתובת שלי הייתה ברורה, אני אסע	36
לצ'רניגובקה, שם יש בוגר [בוגרצ'וב], והוא כבר מומחה גדול, אם כן, נסעתי,	37
והוא סידר לי שם חדר, כדי שאוכל להתפרנס! אז הוא עשה אותי לְמַו־וּלְמֵד,	38
מזה התפרנסתי, ולמדתי. ואחר כך הגיע זמן צריך להתייצב, לצבא. שנה אחת	39
נבדקתי, אה, פסלו אותי. <מ>פני שרוחב החזה היה צר; צריך להיות חמישים	40
אחוז ביחס לגובה.	41
א' בר־אדון: =הו.	42
=היה חסר, אז פסלו אותי, שנה אחת דחו. אני חזרתי לקפרי, ושם פתחתי	43
חדר מתוקן כבר, קראו לזה, מפני שלמדו גם חשבון, וגאוגרפיה, וכן הלאה.	44
ופעבור עוד שנה, אם כן, הלכתי, קיבלו אותי על פי המלצה של אחד, בן כפר	45
שלי, שהיה שם חבר. גייסו אותי. ונסעתי לקווקז.	46
א' בר־אדון: באיזו שנה זה היה?	47
צ' נשרי: זה היה, אה, תשעים וְתשע.	48
א' בר־אדון: =זאת אומרת, היית בן עשרים ואחת אז.	49
צ' נשרי: בגדוד קיבלו אותי יפה מאוד, והיות ואני ידעתי קרוא וכתוב – הייתי	50
גְרָמוֹטְנִיק [רוסית: מלומד, יודע היטב את השפה] – ופל האחרים היו על פי	51
רוב אלפביתים, אז הכניסו אותי <כמובן> למזכירות. הייתי שנה, ואחר כך	52
קרה מקרה. מאיזה בית סִיפֶר [ספר] לחובשים, ביקשו שני באי כוח. ואיזה	53
דבר יכול להיות יותר טוב בשביל חייל להיפטר מהצבא וללכת ללמוד בבית	54
ספר לחובשים? ובכן, אני רשמתי את עצמי, היות והייתי במזכירות. אני הייתי	55
שמה היהודי היחיד בפלוגה. ונסעתי, ושם הייתי שנתיים. למדתי. לפי	56
המושגים, שם, אם כן, הייתי מְמֶש גאון. כשבאו לבחינות, אז המפקח על בית	57
הסִיפֶר אמר, 'אותו אפשר בכלל לא לבחון. יש לו ספרים אולי ב־300 רוֹבְלִי'.	58
אני הייתי מרוויח קצת מהצד, שיעורים או מה, והייתי קונה ספרים. והוא	59
היה צריך בכל פעם להשאיל. בכל זאת שאלו אותי כמה שאלות, ונתנו לי שנים	60
עשר פעם טוב מאוד' בתעודה, ופתבו לְמֵדִיצִינְסְקוֹיָה אופֶרְבְּלִנְיָה [רוסית]:	61
הנהלה רפואית] לאשר אותי, בתור פְּלֶדְשֶׁר מדיציני [רוסית: אח מוסמד].	62
ושָאָשֶׁאר שם בבית החולים. שם נודע להם שאני יהודי. ויהודים אסור היה	63
להיות בזמן ההוא פְּלֶדְשֶׁר. והתקבלו משם תשובה: צבי בן רפאל, בתור מאמין	64
בתורת משה, אינו יכול,	65
א' בר־אדון: =אינו יכול להיות,	66

צ' נשרי :	= להיות חובש.	67
א' בר־אדון :	= חובש, אה,	68
69	[מדברים יחד בשלושת המשפטים האחרונים שלעיל]	
צ' נשרי :	ושלחו אותי חזרה לגדוד. להיות חייל. אני באתי. המפקד שלי היה אדם	70
71	ליברלי. קיבל אותי יפה. והתחלתי עוד פעם במזכירות. והיות והייתי מלמד,	
72	אז המלמדות כנראה כבר היה ב' זה. אמרתי לו, "שמע, יש לך אנאלפביתים.	
73	אולי נפתח שיעורי ערב ונלמד אותם קרוא וכתוב ומעט חשבון". הוא הסכים,	
74	ואז, פתחנו... שיעורי ערב. הגויים האלה בחיִשֶׁק [חִשֶׁק] רב ניגשו לעניין	
75	ופמעט כולם, אני הייתי כמעט שנה, אז כמעט כולם, אה, למדו קרוא וכתוב	
76	וקצת חשבון, ואחר כך השתחררתי. אם כן, הייתי עוד שנה אחת מ' מלמד	
77	[הוגה שווא נח במ"ס] בכפר שלי, ואחר כך עליתי ארצה.	
א' בר־אדון :	כמה יהודים היו בכפר הזה, שלך?	78
צ' נשרי :	בכפר היו בערך 30 משפחות. ואנחנו המשפחה היחידה שעלתה ארצה. היו	79
80	אומרים ככה: "ממי אנחנו נחיה שם? מהעֶרְבִים הפְּרָאִים האלה? והמשפחה	
81	שלנו עלתה כולה [הלמ"ד במבטא רוסי כבד]. כל האחיות והאחים ו,	
82	והגיסים. גיס אחד, בעצם. פה באתי ארצה.	
א' בר־אדון :	מתי באת?	83
צ' נשרי :	=בסתיו, אלף תשע מאות ארבע.	84
א' בר־אדון :	זאת אומרת, עם ניצני העלייה השנייה.	85
צ' נשרי :	כן. זה נחשב עלייה שנייה, אבל היו כאן, פְּחָצִי שנה באו לפניי. אני מצאתי פה	86
87	כבר הרבה מאוד, עולים. נו, באתי ארצה, ירדתי, פגשו אותי, כרגיל, אלה אה,	
88	שבאו לפניי, לא היה להם מה לעשות היו הולכים לפגוש מי בא חדש. במקרה	
89	מצאתי אחד, מאותו הכפר, צ'רְנִיגוֹבְקָה, של בוגר. אז הוא אמר: "הו, אתה	
90	יודע? יש לך עבודה" – להם לא הייתה עבודה. "ברֶאשׁוֹן לְצִיּוֹן", הוא אומר,	
91	"מבקשים אחד שיוודע לעשות עגלות. סע לרֶאשׁוֹן, תקבל עבודה". לְמִחְרָת,	
92	הלכתי לרֶאשׁוֹן, ובאמת קיבלתי עבודה ל', היה זה כחודשיים. צריך היה	
93	לגמור בשביל מטולה, הברון, זה היה חייב להם עוד עגלות.	
א' בר־אדון :	אהה.	94
צ' נשרי :	אבל אחרי זה נגמר, אין עבודה. שם עשיתי הכרה עם אנשי המקום, ואחד	95
96	מהם אמר לי, "אין לך עבודה, בוא איתי לפתח תְּקוּוּה. שם, אתה תמצא	
97	עבודה, היות ואתה אדם חרוץ, אז אין שאלה". אמרתי לו "אני רוצה	
98	חקלאות", <מ>פני [מבליע את המי] שהכוונה הייתה ללמוד חקלאות, וְלִהְבִיא	
99	את המשפחה, אז הוא אמר "טוב, יש לי שם גיס. משפחת גִּיסִין", אולי שמעת,	
100	בפתח תְּקוּוּה. "בוא". הלכנו, יחד איתו, הוא הביא אותי למשפחת גיסין,	
101	ובאמת קיבלו אותי תִּיכָף. התנאים היו אוכל, ודירה, ועשרה פרנק לחודש.	
102	דמי כיס. אוכל היה בשפע. וכך עבדתי עד אלף תשע מאות שבע. הגימנסיה	
103	נוסדה ביפו, בשש [1906]. בוגרצ'וב, נכנס בשותפות עם הדוקטור מִיטְמָן	

[יהודה לייב מטמון] לגימנסיה. היה נחוץ להם מורה להתעמלות. ובוגר, היות	104
והוא הכיר אותי, הייתי <במובן ידוע> התלמיד שלו, וידע שהייתי חייל, אז	105
הוא החליט, אין יותר טוב ממני להיות מורה להתעמלות בגימנסיה. בא	106
בהצעה, קיבלתי מכתב, "בוא, תהיה לנו מורה". אני חשבתי קודם ללכת	107
לגליל, אבל היות ומציעים לי בגימנסיה, אלך. באתי ואמרתי להם, "אתם	108
חושבים שחייל זה מספיק להיות מורה להתעמלות. אני אומר לכם שזה... עד	109
כמה שאני יודע, מורה להתעמלות צריך לדעת יותר מזה. ולכן ככה, אני, חצי	110
שנה, מסכים ללמד, בתנאי שאחר כך תיתנו לי לנסוע לחוץ לארץ, ללמוד את	111
המקצוע ממש". הם הסכימו. וככה, עד הפסח לימדתי. בחול המועד פסח,	112
שמעת על ת, על החגיגות העממיות ברחובות? שהתחילו באלף תשע מאות	113
שמונה ונמשכו עד המלחמה העולמית. זה היה, אתה מבין, ה, האלימפיאדה	114
[אולימפיאדה] של אז, או המכבייה. באו מכל ארץ ישראל – אומנם לא היו	115
הרבה – אבל באו, מי ברכב, מי ברגל. באו והתאספו, אני חושב למעלה מאלף	116
איש, והייתה תהלוכה עם דגל ציוני, והייתה התקררות, אומנם פרימיטיבית	117
מאוד, בריצה, ובהיאבקות – זה הראשונה, אני מדבר. אבל זה עשה רושם על	118
העברים, שבדרך כלל התייחסו בבוז אל היהודים; הנישוב היה אז ירוד מאוד.	119
ראו שיש יהודים, שהם רצים, ושהם מתאבקים. ואחר כך, אחר הפסח נסעתי	120
באמת לחוץ לארץ, נסעתי לבָּרֶן. נרשמתי שם, אה, באוניברסיטה לקורס אה,	121
להתעמלות. היו שתי אגודות שאחת התעמלה בשני ובְּרִבְעִי, והשנייה בשלישי	122
ובְּחִמְשִׁי. [צוחק] אז, אז אני נרשמתי בשתייהן. כדי שכל ערב תהיה לי עבודה.	123
ובָּיֹום הראשון היה טיול פה, וטיול שם. אז שבוע אחד הייתי הולך באגודה	124
הזו, ובשבוע שני,	125
א' בראדון : = [צוחק]	126
צ' נשרי :	127
עם איזה תירוץ, הייתי הולך עם האגודה השנייה. אחר כך, כשגמרתי את	128
הסמסטר באוניברסיטה, היה קורס להשתלמות למורי התעמלות, בציריך. זה	129
היה בבָּרֶן. קורס להשתלמות, חודש ימים, אני נרשמתי, קיבלו אותי, וזה היה	130
כבר, בין מורי התעמלות, היה כבר דרגה לפי המושגים של אז. גם שם	131
ההתעמלות לא הייתה, כל כך בדרגה גבוהה, אבל זה היה המקסימום. ובכן,	132
גמרתי את הקורס, קיבלתי <תעודה טובה>, אחר כך נסעתי עוד לגרמניה, כדי	133
לראות את ההתעמלות הגרמנית בקְּמִקֹּרָה [הוגה את המ"ם בשווא נח], שם	134
הייתי עם <אנשי> בר כוכבא [אגודת הספורט היהודית], משם נסעתי לווינה,	135
גם כן אצל אגודות יהודיות; וביקרתי אצל האגודות הנוצריות. וחזרתי	136
הביתה, אם כן, וחשבתי שאני, יש לי כבר הרשות [מבטא את הר"ש בשווא	137
נח], להיות מורה להתעמלות. כך לימדתי שלוש שנים, עד אחת עשרה [1911].	138
אני ידעתי שיש התעמלות שוודית. ואני חשבתי, ובְּצִדֵּק: מורה להתעמלות,	139
שיועד רק התעמלות גרמנית, זה לא מספיק. אם יש שתי שיטות, הוא צריך	140
לראות גם, את השיטה השנייה, כדי אחר כך לראות מה יותר טוב, אה, אם	

לבחור מזה או מזה, אז החלטתי, אני צריך לנסוע לשוודיה. חזרתי עוד פעם	141
לפָּרֶן, לעוד קורס אחד להמשיך באותו הסיָּדָר [הסָּדָר], באגודות	142
וּבְאוֹניברסיטה, מפני שמשם חשבתי לנסוע לשוודיה. פגשתי שם מורה אחד	143
להתעמלות, שסיפרתי לו שאני רוצה לנסוע לשוודיה. אז הוא אומר לי, "שמע	144
לי, אם אתה רוצה ללמוד את ההתעמלות השוודית, תיסע לִדְנִמְרֶק. מפני שה,	145
השוודים הם חסידים של ה'רִבְּה', של לינג [פֶּר הנריק לינג], ואינם רוצים	146
לשנות, זה אצלם קדוש. אבל הדנים קיבלו את ההתעמלות השוודית, והכניסו	147
שכלולים, והוסיפו מְשֻׁלָּהם; ההתעמלות העממית שלהם. ולכן, לִדְנִמְרֶק".	148
שמעתי בקולו, קיבלתי את הכתובת של האינספקטור לענייני התעמלות	149
בִּדְנִמְרֶק, קִנְדִּסְוֶן. וְ קיבלתי תשובה, שבִּסְדָּר [בסדר], שאני אבוא, קורס	150
מתחיל ביום זה וזה אבל אתה תבוא קודם, אם אפשר, כדי ללמוד את השפה.	151
באתי שם, אירחו אותי יפה, נתנו לי ספרים, מילון, וזה. ואני ישבתי ולמדתי.	152
כל הנסיעה הייתה תלוי אם אני אדע, משהו בדנית, אם אבין או לא. כעבור	153
אלה עשרה, שנים עשר יום, קראתי וה', הבינותי. שמעתי הרצאה ראשונה,	154
שואל אותי המרצה, "הבינות מה שאמרתי?" אמרתי "כן", ומסרתי לו את	155
תוכן ההרצאה. אז בסדר. אחר כך היה קורס, של מורים להתעמלות, חודש	156
ימים, השתתפתי בקורס. קיבלתי ממנו, מקנודסו, תעודה, וחזרתי הביתה, עוד	157
פעם דרך ברלין. אחר כך באה המלחמה העולמית הראשונה, שנתיים עוד היו	158
לימודים. ואחר כך גירשו את הגימנסיה לכאן, לְשֶׁפֶיָה, על יד זיכרון יעקב.	159
גירשו אותנו בשבע עשרה [1917],	160
א' בראדון : =שבע עשרה.	161
צ' נשרי : בְּפִסַּח. בְּשִׁמּוֹנָה עשרה חזרנו לתל אביב. אני הייתי עד אז פה בְּיהודה, המורה	162
היחידי. באלף תשע מאות שנים עשרה, כשחזרתי מְחוּץ לארץ, היו שיעורי	163
השתלמות בזיכרון יעקב, שהמנוח אהרן אהרנסון ממרכז המורים, סידר.	164
שבעיקר היה בוטניקה, שאהרנסון היה מומחה לזה. אבל היו גם מקצועות,	165
שקראו להם 'הכשרות'. שהמורים לגמרי לא היו בְּקִיאים בזה. זהו ציור,	166
זמרה, התעמלות, וגם פיזיקה, גם כן, היו מהמקצועות המורים לא ידעו. לכן	167
הזמין ארבעה מורים מהגימנסיה. היה מורה אחד, קֶרְצֵ'בֶּקְסְקִי, לזמרה,	168
אֶלְדֶּמֶע, אֵיזֶנְשְׁטֵיין – ציור, ואותי להתעמלות. אלה שגמרו שם, המורים	169
הצעירים, אחר כך התפזרו במושבות, והנהיגו התעמלות בִּי בתי הספר, יסדו	170
אגודות מְכֻבֵּי וכן הלאה. כעבור כִּמָּה שנים אֶחָרִי המלחמה, היות וְנִסְפּוּ [נוספו]	171
עוד שני מורים פה, אלמגור אחד, אם שמעת. אלוף, ודאי שמעת, יהושע אלוף.	172
אז אני אמרתי: "חבריה", בואו ניסע לחוץ לארץ ללמוד. מה שאנחנו יודעים	173
עכשיו זה טוב, אבל עכשיו אומרים, יש חידושים רבים". וכך יצאנו בעשרים	174
וארבע, יצאנו שלושתנו, באנו לפריז, שם הייתה אולימפיאדה, השמינית. היינו	175
באולימפיאדה חודש ימים; אחר כך נסענו לִדְנִמְרֶק. ואני לימדתי בגימנסיה,	176
הגימנסיה בינתיים גדלה, והיה זמן שהיו שָׁמָּה... למעלה מאלף תלמידים,	177

ונתקבלו מורות, ומורים. עכשיו, בנוגע למקצוע, כשהתחלתי ללמד, הייתי	178
צריך שפה. צריך ללמד עברית, ולא בגרמנית. ופה הייתה בעיה. בשפה	179
העברית, מצאתי אולי, אה, אני יודע? אולי חמש מילים, שהתאימו. אז, צריך	180
הייתי מונחים, ואז התחלתי, מפה ומשם. והתוצאות – הנה שמה אתה רואה.	181
”צבי נשרי, לַקְסִיקוֹן מוֹנָחִי הַחִינוּךְ הַגּוֹפְנִי.”	182
א' בראדון :	
[לא ברור. מדברים יחד] יותר מִשְׁבַּעַת אַלְפִים מוֹנָחִים. את המונחים צריך היה	183
צ' נשרי :	
לאשר, אז האקדמיה, סידרה ועדה, לוועדה הזאת אני מגיש, הייתי מגיש להם	184
רשימות של מונחים. והיו דנים, מאשרים [נשמע: *מֵאֲשָׁרִים], מתווכחים,	185
מציעים שינויים, וכן הלאה. רק המונחים. אבל, הַלְקְסִיקוֹן, לכל מונח יש גם	186
הסברה. אם כן, זה קָמוּבֵן, הוועדה בָּזָה לא טיפלה, זה ה', הייתי צריך אני	187
לסדר.	188
”שיר הלל לַלְקְסִיקוֹן לַמוֹנָחִי הַחִינוּךְ הַגּוֹפְנִי. זה האוצר לעיון נוצר; יעזור בַּצֵּר,	189
לְמוֹנַח מִיֶּצֶר. וזה גמולי, על עמלי, טרחת יומי וגם לילי; וגם אושרי אם לא	190
עושרי, אומר המחבר [מבטא מ"ם לא דגושה], צבי נשרי.”	191
א' בראדון :	
כשבאת לארץ, אתה הגעת אם כן באלף תשע מאות ארבע. האם ידעת כבר אז	192
לדבר עברית?	193
צ' נשרי :	
עברית למדתי עוד בחוץ לארץ. היינו מנסים לדבר, אבל הדיבור בחוץ לארץ	194
היה, איך לומר? רזה מאוד. על כל שעל וצעד היה חסר, אה, מילה. לא ידענו	195
איך אומרים זה, <ו> צריך היה לחשוב. אז לא היה דיבור שוטף. אבל בכל	196
[מבטא את הביי"ת בשווא נח] זאת דיברנו. כשבאתי ארצה היה לי קל, יותר,	197
לרכוש [!] את הדיבור. לקרוא ולכתוב אין שאלה, ידעתי עוד מחוץ לארץ.	198
וההברה הספרדית, רכשתי מהר. שם הלוא דיברנו בהברה,	199
א' בראדון : =האשכנזית.	200
צ' נשרי :	
האשכנזית. ובכן, רכשתי. ר' קָמוּבֵן, במשך הזמן, משתכללים, לומדים קצת.	201
א' בראדון :	
בימים ה' ראשונים, כשבאת לי ראשון לציאון ול' פתח תקווה, שם דיברו יידיש	202
או עברית?	203
צ' נשרי :	
[מכחכת בגרונו]	204
א' בראדון :	
עם האיכרים. איך דיברת עם האיכרים?	205
צ' נשרי :	
אני אומר לך, אנשי המקום בפתח תקווה דיברו יידיש. מעטים מאוד דיברו	206
עברית. למשל משפחת ג'יסין דיברו עברית. הפועלים ביניהם השתדלו לדבר	207
עברית.	208
א' בראדון :	
פועלי העלייה השנייה?	209
צ' נשרי :	
העלייה השנייה. וכמובן שנמצאו גם בני המושבה, שהם למדו סוף סוף, ידעו	210
עברית; שגם כן, אה, התחברו, למורת רוחם של ההורים. שלא רצו שיתחברו	211
עם אנשי העלייה. מפני [מבליע את המ"ם] שאנשי העלייה לא <היה אדוקים>.	212
א' בראדון :	
ומָה היה המצב בראשון לציאון?	213
צ' נשרי :	
שם הייתה אינטליגנציה, דיברו צרפתית. קָמוּבֵן שהיו כאלה שדיברו גם	214

עברית, אבל השפה הרשמית, הלוא היו מתלוצצים [הוגה את הצ' הראשונה בשווא נח] ואומרים שפריז היא ראשון קטנה.	215
גם האיכרים דיברו צרפתית, או רק בני [מטעים את המילה 'בני'] האיכרים?	216
אלה שלמדו בבית הספר אין שאלה, הצרפתית הייתה שפה העיקרית; העברית הייתה, הלוא גם את המדעים לימדו בעצם בצרפתית. כמו שבס', בבית ספר 'עזרה' למדו בגרמנית. אבל אפשר לומר שכשאני באתי, היה שם כבר הדוקטור מיטמן.	217
איפה, בראשון לציון?	218
= זה שיסד את הגימנסיה.	219
כן.	220
הוא היה שם בתור מורה בבית ספר העממי.	221
בראשון לציון?	222
ראשון, כן, מנהל בית ספר. והוא כבר, הנהיג קמובן יותר, עברית. אבל ראשון, אם כן, היו כאלה שידעו עברית, היו גם כאלה, לוי <לואומיים> [לאומיים], אבל על פי רוב היו שמה אוגנדיסטים. בראשון. גם בפתח תקווה היו מעט אוגנדיסטים; אבל, אה, בעיקר בראשון היו הרבה.	227
איך התחלת, ללמד התעמלות בעברית?	228
הייתי אומר להם, והתלמידים הלוא ידעו עברית. בשבילי היה זה סימן: אם הילדים הבינו, סימן שהמונח הוא, פחות או יותר מתאים. זה היה בשבילי מבחן.	229
אתה התחלת בגימנסיה באלף תשע מאות,	230
= כן,	231
= ר,	232
= שבע.	233
שבע. זאת אומרת, שנה אחרי שהתחילה, באופן, אה, פורמלי. מי ניהל אותה אז? מיטמן או בוגר, בוגרצ'וב?	234
אה, התחיל מיטמן. כעבור שנה, הצטרף אליו בוגר, דוקטור בוגר,	235
= כן.	236
= בוגרצ'וב. אז הם שניהם ניהלו. אחר כך, כשאני באתי, הצטרף אליהם גם דוקטור מוסקנזון.	237
= מוסקנזון.	238
והייתה שלישייה.	239
אני מתאר לי שהתלמידים, הייתה להם קרבה מיוחדת אליך, בתורת המורה ל' התעמלות. אני מבין, שהתלמידים האלה גם יצרו, למשל את הסלנג [מדגיש את המילה] העברי. ואני מתאר לי, שלך היה קשר יותר אליהם.	240
התלמידים... התייחסו להתעמלות, התייחסו טוב. למה? מפני [מבליע בהגייה את המ"ם] שכל אחד רצה להיות גיבור. אתה מבין? חזק. הבטחתי להם, שהם	241
	242
	243
	244
	245
	246
	247
	248
	249
	250
	251

יתפתחו. כמובן שהיה גם רמז לְהַגְנָה, אז <היה הלוא>, היינו ביישוב פה מתי	252
מספר, והי יחס של הערבים אלינו היה, אם שמעת, "וְלֹד [הוגה ו' כבעברית]	253
אָל-מִית",	254
א' בר־אדון : מממ.	255
צ' נשרי : =אתה מ',	256
א' בר־אדון : =בני המוות.	257
צ' נשרי : כן. בני המוות, או בני המיתה. ו' לכן הילדים, רצו להיות חזקים.	258
א' בר־אדון : אתה זוכר גם את אליעזר בן יהודה?	259
צ' נשרי : כן, אני זוכר מאוד ואני גם נפגשתי איתו כמה פעמים בקשר עם המונחים.	260
כשהייתי מסופק, או הייתי פוגש אותו, הייתי שואל אותו. אבל אומר לך, לא	261
נעזרתי בו הרבה. אני צריך בהתעמלות לדעת, נאמר, חלקי היד. חלקי הרגל.	262
לא בתור רופא, ולא בתור אֶנְטוֹם,	263
א' בר־אדון : אהה.	264
צ' נשרי : כי אם פשוט אני מניע, החלקים ש', ש', הוא לא יכול היה לומר לי בבירור.	265
היה מתחיל, יש מלומדים אומרים ככה,	266
א' בר־אדון : [צוחק]	267
צ' נשרי : יש חכמים אומרים ככה. אבל, אה, אני צריך לדעת משהו.	268